

УДК 347.454

Андрій Андрійович СТАРОДУБЦЕВ,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, м Харків

ЩОДО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Судове рішення – це основа для встановлення законності та демонстрації верховенства права у відносинах, де присутній спір або виникає необхідність визнання певного правового явища з боку держави. Але ефективність судової системи полягає не тільки у винесенні якісного судового рішення, а і у його реалізації, втіленні в життя його правових приписів. Незважаючи на закріплення в Конституції України принципу, згідно з яким кожне судове рішення підлягає обов'язковому виконанню, дієвих механізмів гарантування виконання судових рішень державою забезпечено не було. Це призвело до негативних наслідків в системі організації примусового виконання зобов'язань.

Відомо, що винесення рішення суду завершає процес розгляду будь-якої справи. Судове рішення вступає в силу, стає чинним, як правило, після спливу строку на його оскарження та відсутності факту оскарження за цей час. Коли рішення суду набуло законної сили, воно має бути виконаним. Разом з тим судова влада, яка ухвалює правосудні рішення, є безсилою порівняно з виконавчою владою, якщо її рішення не будуть утілюватися у життя. При цьому виконання судових рішень в адміністративних справах ускладнюється тим, що воно покладається на органи виконавчої влади, котрі найчастіше є відповідачами у процесі.

Отже, недостатньо просто визначити принцип обов'язковості судових рішень адміністративних судів. Нагальною є необхідність передбачити надійний механізм, який гарантував би неухильне виконання судових рішень адміністративних судів. Оскільки реальне виконання судових рішень суб'єктом владних повноважень є завершальним етапом захисту прав, свобод і повинно сприяти втіленню законів у життя та зміцненню авторитету держави в цілому [1, с. 167]. Разом з тим, варто зазначити, що виконання судового рішення не можна розглядати як інститут виключно однієї з галузей права, оскільки воно є заключною стадією діяльності судів різної юрисдикції. Тому можна говорити про самостійність даного провадження.

Продовжуючи далі, зазначимо, що судові рішення в адміністративній справі є обов'язковими до виконання на всій території України з моменту набрання ними законної сили або їх належить виконати негайно з метою забезпечення прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів

юридичних осіб, а також забезпечення адміністративного позову. Якщо судові рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або державного виконавця своєю ухвалою, відповідно до ст. 170 КАС України, роз'яснює рішення, не змінюючи при цьому його змісту. У разі поновлення судом апеляційної інстанції строку апеляційного оскарження автоматично продовжується строк набрання судовим рішенням законної сили до закінчення апеляційного розгляду справи. В такому випадку одночасно вирішується питання про зупинення виконання судових рішень на час апеляційного розгляду справи (ст. 257 КАСУ) [2].

Крім того, в адміністративному судочинстві процедура виконання судових рішень має свої особливості, до яких можна віднести:

- 1) має початок в судових органах, а продовжується в органах виконавчої влади;
- 2) має різний термін виконання – подовжена в часі до трьох років;
- 3) регламентується одночасно двома нормативними актами – КАС України та Законом України «Про виконавче провадження»;
- 4) відсутність дієвої системи контролю суду за станом реалізації судового рішення, оскільки дискреційні владні рішення та дії перебувають за межами адміністративно-судового контролю;
- 5) може закінчуватись примиренням;
- 6) наявність добровільного та примусового порядку виконання судового рішення;
- 7) відсутність дієвого механізму добровільного виконання судового рішення [3, с. 193].

Зауважимо, що виконання судових рішень покладено на ряд органів – це функція суду, суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, здійснення якої потребує реалізації відповідних процесуальних дій. При цьому головна роль у виконанні судових рішень відводиться суду. Оскільки саме суддя адміністративного суду одноособово вирішує питання, пов'язані з виконанням судових рішень (ч. 5 ст. 257 КАСУ), крім питання про поворот виконання судового рішення, якщо воно вирішується судом апеляційної чи касаційної інстанції (ч. 1 ст. 265 КАСУ).

Крім того, на прийнятті судового рішення діяльність адміністративного суду не завершується. Так, після проголошення судового рішення в адміністративній справі суд уповноважений вирішити цілу низку процесуальних питань, пов'язаних з його виконанням. Переважно ці питання розглядає і вирішує суддя відповідного адміністративного суду одноособово. Це питання пов'язані із: видачею виконавчого листа; виправленням помилки у виконавчому листі; визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню; стягненням зі стягувача на користь боржника безпідставно одержаного за виконавчим листом; видачею дубліката втраченого виконавчого листа; поновленням пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання; визнанням мирової угоди сторін виконавчого провадження або прийняття відмови стягувача від

примусового виконання; відстроченням і розстроченням виконання, зміною чи встановленням способу і порядку виконання судового рішення; зміною сторони виконавчого провадження; із поворотом виконання судового рішення, якщо це питання не було вирішено одночасно зі зміною чи скасуванням судового рішення. При цьому необхідно пам'ятати, що всі перелічені процесуальні питання вирішуються під час процедури виконання судового рішення в адміністративній справі. Однак існує потреба в чіткому дотриманні вимог щодо ухвалення судового рішення. Особливо це стосується регулятивної частини судового рішення, яка має бути прописана чітко й зрозуміло. Це значно збільшить точність виконання судового рішення в адміністративній справі, оскільки у переважній більшості предмет спору і спосіб виконання рішення визначаються судом саме в цій частині при його ухваленні. Крім того, потреба виконання судового рішення в адміністративній справі передбачає безумовну вимогу, однозначну поведінку всіх його суб'єктів, при цьому не виключаючи його добровільного виконання.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що, незважаючи на збереження судового контролю за ходом виконання судового рішення, провадження у справі вважається завершеним з моменту ухвалення судового рішення, після чого справа направляється суддею до архіву. Проте справу до архіву необхідно направляти лише за наявності в ньому виконавчого документа із позначенням про фактичне виконання судового рішення.

Список бібліографічних посилань

1. Демський Е. Ф. Адміністративно-процесуальне право України : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 400.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).
3. Джафарова О. В., Синицька Я. П. Судові рішення в адміністративному судочинстві: питання теорії та практики: монографія. Харків: Вид-во ХНУВС, 2014. 260 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Ольга Володимирівна СТУКАЛЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права економіко-правового факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, м. Одеса

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ

У теорії адміністративного права відсутня єдина точка зору на розуміння та визначення поняття «механізм правового регулювання».